

Za profesorom MUDr. Igorom Riečanským, DrSc.

(10. máj 1938 – 7. marec 2022)

Profesor MUDr. Igor Riečanský, DrSc. nás navždy opustil vo veku nedožitých 84 rokov dňa 7. marca 2022. Aj napriek statočnému bolestivému boju s ťažkou chorobou ho činnorodá odborná práca a entuziazmus neopustili až do konca života.

Po promócii na Lekárskej fakulte UK v roku 1961 nastupuje mladý MUDr. Riečanský ako sekundárny lekár do Nemocnice v Topoľčanoch, následne prechádza do Bánoviec nad Bebravou, ale už v roku 1963 sa vracia naspäť do Bratislavy na Oddelenie klinickej patofyziológie Katedry experimentálnej patológie svojej alma mater, a to ako interný aspirant. V období rokov 1967 – 1968 pracuje MUDr. Riečanský klinicky i pedagogicky na I. detskej klinike, následne do roku 1978 na

II. internej klinike LFUK. V odbore vnútorné lekárstvo habilituje pod vedením profesora Haviara ako 39-ročný v roku 1977.

V 70-tych rokoch ho odborne významne formovali aj študijné pobyty v zahraničí, či už Moskva a Tbilisi, ale predovšetkým pobyt na Internej klinike vo švédskom Göteborgu, kam prichádza ako prvý Slovák, štipendista Svetovej zdravotníckej organizácie a Švédskej kráľovskej kardiologickej nadácie. Bol pritom, keď na tomto pracovisku vznikali v tíme profesora Swedberga prvé štúdie o chronickom srdcovom zlyhávaní ako syndróme. Publikácia o použití (dovtedy kontraindikovaných!) betablokátorov v prestížnom časopise *Lancet* znamenala revolúciu v kardiológii (Swedberg K. et al. "Prolongation of survival in congestive cardiomyopathy by beta-receptor blockade. *Lancet*. 1979;1(8131):1374-1376). Tento študijný pobyt prof. Riečanského zásadne nasmeroval na vtedy skôr marginálne vnímaný problém chronického srdcového zlyhávania. Dnes ho považujeme za rozhodujúcu výzvu pre kardiológiu 21. storočia a profesor Riečanský to správne anticipoval. K tomuto pobytu sa profesor nezriedka vracal aj na vizitách a pri odborných diskusiách a aj takto zdôrazňoval, že získavanie zahraničných skúseností je nevyhnutnou súčasťou cesty za odborným rastom.

V roku 1979 vzniká v historickej budove Evanjelickej nemocnice na Partizánskej ulici v Bratislave Ústav kardiovaskulárnych chorôb (ÚKVCH). Na základe transformácie vtedajšej II. internej kliniky LFUK vzniká Klinika kardiológie, ktorej prvým prednostom sa stáva Doc. Riečanský. V roku 1995 bol na pôde Univerzity Komenského v Bratislave inaugurovaný za profesora vnútorného lekárstva. V roku 2014 na základe obhajoby doktorskej dizertačnej práce „*Klinické aspekty aterosklerotických kardiovaskulárnych chorôb so zameraním na koronárnu artériovú chorobu a hypertenziu*“ mu bola udelená vedecká hodnosť doktora lekárskych vied.

Na ÚKVCH, dnešnom Národnom ústave srdcových a cievnych chorôb, pôsobil vyše 40 rokov. Bol jednou

z hlavných osobností tohto ústavu a zásadným spôsobom sa podieľal na jeho formovaní. Na tejto pôde vznikla pod jeho vedením v roku 1979 prvá špecializovaná kardiologická klinika pre choroby obehového systému vo vtedajšom Československu. Súčasne tu vzniká pracovisko pre špecializačné postgraduálne vzdelávanie – Subkatedra kardiológie vtedajšieho Inštitútu pre ďalšie vzdelávanie lekárov a farmaceutov v Bratislave. Neskôr sa táto mení na Katedru kardiológie a angiológie a na jej pôde vzniká v súlade s vtedajším novým vysokoškolským zákonom Klinika kardiológie a angiológie NÚSCH, a. s. a Lekárskej fakulty Slovenskej zdravotníckej univerzity, ktorú viedol do dovŕšenia vekovej hranice v roku 2008 a ďalej tu pracoval ako prednášajúci profesor do roku 2015. Na tejto pôde profesor Riečanský tri desaťročia formoval celú generáciu slovenských kardiológov. Pod jeho vedením získavali počas tohto obdobia špecializáciu v kardiológii všetci činní slovenskí kardiológovia, ktorí saturovali vtedajšie potreby klinickej praxe. Vybudovali sa tak základy siete ambulantných kardiológov, ako aj kardiologických pracovísk na Slovensku. K odbornému potenciálu našej kardiovaskulárnej medicíny prispel aj výchovou 12 kandidátov vied (CSc.), neskôr doktorov filozofie (PhD.). Pod jeho vedením vyrástli dvaja docenti a z jeho pracoviska vyšli traja univerzitní profesori.

V rokoch 1985 – 1990 vykonával funkciu námestníka riaditeľa ÚKVCH pre vedu a výskum a z pozície riaditeľa ÚKVCH v roku 1993 významne, spolu s ďalšími, prispel k rozhodnutiu vlády SR začať na bratislavských Kramároch výstavbu novej budovy pre vrcholovú inštitúciu kardiovaskulárnej medicíny na Slovensku, ktorá bola otvorená v marci 1997.

Osobnosť profesora Riečanského je nezmazateľne spojená so Slovenskou kardiologickou spoločnosťou (SKS) – členom jej výboru bol od roku 1973 nepretržite do roku 2006. V období rokov 1981 – 1992 bol vedeckým sekretárom SKS a členom predsedníctva Československej kardiologickej spoločnosti. Po zániku spoločnej Československej kardiologickej spoločnosti bol zvolený v rokoch 1993 – 1997 za prvého prezidenta samostatnej Slovenskej kardiologickej spoločnosti a zaslúžil sa o jej rýchle prijatie do Európskej kardiologickej spoločnosti (ESC). V ESC dosiahol v roku 1994 status ako „fellow“ a bol aktívny najmä v *Pracovnej skupine pre chlopňové chyby*. Prezidentom Slovenskej hypertenziologickej spoločnosti bol v rokoch 2004 – 2008. Ako člen

prezídia Slovenskej lekárskej spoločnosti pôsobil od roku 1986 a bol jej prvým podpredsedom v rokoch 2003 – 2007. V roku 2018 bol uvedený do „Dvorany slávy slovenskej medicíny“ SLS. Vo výbore Spolku slovenských lekárov v Bratislave pracoval už od roku 1967 a od roku 1998 až do roku 2021 bol jeho predsedom.

S krátkou prestávkou dvoch rokov zastával profesor Riečanský v období rokov 1979 – 2005 funkciu hlavného odborníka pre kardiológiu MZ SR, v rokoch 2001 – 2005 bol poradcom prezidenta SR Rudolfa Schustera pre zdravotníctvo. V týchto funkciách sa zaslúžil o prioritizáciu kardiovaskulárnej medicíny ako rozhodujúceho medicínskeho odboru pre zdravie národa. Vypracoval a v rokoch 1978 – 1991 viedol celospoločenský kardiovaskulárny program na Slovensku. Výsledky získané vyšetrením takmer 1,5 milióna ľudí vzbudili aj zahraničný ohlas a boli zahrnuté do celosvetovej databázy, ktorá sa neskôr stala základom pre formovanie preventívnych kardiologických programov.

Profesor Riečanský bol členom kolégia SAV pre lekárske vedy, členom redakčných rád mnohých odborných lekárskeho časopisov a členom vedeckých rád viacerých inštitúcií vrátane Ministerstva zdravotníctva SR. Okrem iných stál v roku 1991 pri vzniku oficiálneho časopisu Slovenskej kardiologickej spoločnosti „*Neinvazívna kardiológia*“, dnes „*Cardiology Letters*“. V ostatných rokoch významne odborne pôsobil v časopise „*Lekársky obzor*“ a ako predseda redakčnej rady významne prispel k jeho nedávnej renesancii. Výrazom jeho mnohoročnej pedagogickej práce bolo aj dlhoročné členstvo vo vedeckých radách LF UK a neskôr Slovenskej zdravotníckej univerzity.

Pôsobil vo výboroch viacerých medzinárodných spoločností (International Society for Noninvasive Cardiology, Alpe-Adria Association of Cardiology, European Resuscitation Council) a mal titul „fellow“ American Society of Hypertension a American Society of Angiology.

Jeho mnohostranná angažovanosť bola nespočetnekrát ocenená. Z jeho mnohých pôct spomíname len niektoré: bol nositeľom všetkých ocenení Slovenskej lekárskej spoločnosti a Slovenskej kardiologickej spoločnosti ako aj mnohých pôct, vyznamenaní a ocenení od ďalších odborných spoločností. Bol čestným členom viacerých zahraničných a domácich odborných spoločností.

Vysoko si vážil poctu, keď mu prezident SR Ivan Gašparovič v roku 2008 udelil vysoké štátne vyznamenania „Rad Ľudovíta Štúra I. triedy“.

K hlavným odborným oblastiam záujmu profesora Riečanského v kardiológii patrili chlopňové chyby a srdcové zlyhávanie, metodologicky sa angažoval najmä v neinvazívnej kardiologickej diagnostike. Bol skutočným a nedostižným majstrom auskultácie srdca, z ktorej vedel vyťažiť často neuveriteľnú exaktnosť a vyžadoval to i od svojich žiakov. Auskultácia bola v tej dobe kľúčovým nástrojom pre klinickú diagnostiku chlopňových chýb. S rozvojom technických predpokladov pre ultrazvukovú diagnostiku v medicíne okamžite pochopil jej revolučný potenciál pre neinvazívnu diagnostiku v kardiológii i angiológii. Profesor Riečanský napriek zložitej situácii s dovozom nových technológií do komunistického Československa v 80-tych rokoch minulého storočia systematicky bojoval za zavedenie echokardiografie do klinickej praxe v Československu. Na klinike v tomto období vybudoval uznávanú slovenskú echokardiografickú školu.

Popri jeho celoživotnej ceste kardiológiou stál profesor Riečanský aj pri osamostatnení angiológie ako špecializačného odboru a ako prednosta Kliniky kardiológie a angiológie LF SZU bol pri špecializačných skúškach prvých angiológov na Slovensku.

Rozsiahla publikačná činnosť profesora Riečanského zahŕňa takmer 1 000 príspevkov. Je autorom a spoluautorom 17 monografií, z toho dvoch monografií odmenených Cenou Slovenského literárneho fondu. Kto iný ako profesor Riečanský mohol byť autorom významnej faktografickej monografie „*Slovenská kardiológia 1919 – 2015*“.

Profesor Riečanský by si určite želal, aby sme v jeho nekrológu nezabudli vyzdvihnúť, že bol žiakom a priamym pokračovateľom diela profesora Vladimíra Haviara v rozvíjaní slovenskej kardiovaskulárnej medicíny. Profesora Haviara si vysoko vážil a vždy sa hrdo hlásil k jeho odkazu nielen ako lekár, ale aj ako spoločensky angažovaný lokálpatriot s hlbokým vzťahom ku svojim slovenským koreňom v evanjelickom prostredí myjavského a podjavorinského regiónu Slovenska. Vehementne sa hlásil k odkazu Milana R. Štefánika a v roku 1990 stál pri vzniku Spoločnosti M. R. Štefánika; do roku 2014 bol jej podpredsedom. V tejto funkcii inicioval a následne intenzívne udržoval tradíciu celoštátnych osláv M. R. Štefánika na Bradle.

Nebolo snád vizity, pri ktorej by nenatrafil na pacienta z okolia jeho starorodičovskej Brezovej pod Bradlom, Myjavy, či Starej Turej a vôbec nebolo výnimkou, keď sa totálne prekvapeného pacienta úsmevne spýtal, či ešte slúži v jeho dedine služby božie ten či onen farár či farárka, alebo či ešte stále v ich pohostinstve pri futbalovom ihrisku pracuje tá sympatická krčmárka. Takmer každého pacienta sa pri vizite vždy pýtal na miesto, kde žije a pracuje, odkiaľ pochádza. Nebola to zvedavosť, ale jeho osvedčený recept na nadviazanie bližšieho kontaktu s chorým s cieľom získať si jeho odbornú i ľudskú dôveru pre spoluprácu, ktorá je kľúčová pre úspech navrhutej liečby. Profesor Riečanský to systematicky pestoval dlho predtým než sa tomu v dnešných medzinárodných odporúčaniach začalo hovoriť „*shared decision*“ – zdieľané rozhodovanie lekára a pacienta. Veľmi dobre vedel, že úspešný lekár okrem odbornej erudície musí vedieť zostúpiť z piedestálu „boha v bielom plášti“. Bol to jeho neopakovateľný spôsob, ako mladých kolegov učil empatii.

Profesor Riečanský bol predstaviteľom, žiaľ, už vymierajúceho druhu slovenského vzdelanca s výnimočne širokým kultúrnym rozhľadom a láskou k slovenskému umeniu. Bol známym znalcom životopisov a diel slovenských literátov a dejateľov. Medzi umelcami – literátmi, hudobníkmi, výtvarnými umelcami – mal množstvo priateľov, ktorí si ho vysoko vážili. Až do konca života bol častým hosťom kultúrnych podujatí. Bol majstrom slova a vysoko si ctil kultúru písomného prejavu, vlastnú písomnú tvorbu vždy cizeloval do dokonalosti. Tomu zodpovedali aj jeho nároky na kolegov pri tvorbe akýchkoľvek dokumentov – od epikriz prepúšťacích správ až po vedecké publikácie. V tomto smere ho však tieto vedeli uspokojiť len výnimočne...

Životný štýl profesora Riečanského bol však, mimo medicíny a rodiny, úzko spätý nielen s kultúrou, ale aj so športom. Aktívne športoval – v mladosti sa venoval atletike, dlho hrával futbal a basketbal – stelesňoval tak všetky princípy zdravej životosprávy. Odmenou mu bolo vynikajúce kardiovaskulárne a mentálne zdravie do vysokého veku. Stále si udržoval neuveriteľný prehľad aj o aktuálnom športovom dianí. Nás lekárov často ohromil encyklopedickými znalosťami. Nezabudnuteľnou zostala situácia, keď na vizite spoznal v pacientovi bývalého dorasteneckého československého rekordéra v prekážkovom behu na 110 m a pacienta i nás šokoval aj informáciou o čase, s ktorým pred 30-timi rokmi tento rekord dosiahol.

Na Kardiologickej klinike, ktorú profesor Riečanský 30 rokov viedol, vládla slobodná atmosféra, autokratické vedenie nemal v krvi. Svojim primárom poskytoval najmä na vtedajšie časy výnimočnú voľnosť v presvedčení, že ju nebudú zneužívať a využijú ju na rozvíjanie nových trendov v kardiovaskulárnej medicíne.

Kardiovaskulárna medicína 21. storočia sa nám pred očami dramaticky mení. Je snáď prvou medicínskou špecializáciou, kde sa pred 30 rokmi začala dôsledne aplikovať medicína dôkazov a postupne sa stala absolútne dominantným princípom na definíciu štandardov pre diagnostiku a liečbu. Tento trend profesor Riečanský ihneď identifikoval a presadzoval. Nikdy však pritom nespúšťal zo zreteľa ľudský rozmer medicíny, potrebu kontaktu s pacientom. Len málo lekárov z akademického prostredia rozumelo tak dobre *slovenskému* pacientovi ako profesor Riečanský. V tomto bol predstaviteľom medicíny v jej predglobalizačnom štádiu, kedy technológie, akokoľvek sa rozvíjajúce, ešte nedokázali suplovať lekára-človeka.

V závere svoje medicínskej kariéry zachytil a podporoval nezvratný nástup informačných technológií do medicíny, ale správne pochopil, že už nemôže byť jej dominantným protagonistom. Dal však priestor svojim nasledovníkom, aby takúto medicínu rozvíjali a kultivovali, s odkazom, aby nezabúdali aj na ľudský rozmer umenia liečiť. Snáď ho aspoň niektorí z nás v tomto nesklamali.

Profesor Riečanský zostane pre slovenskú kardiologickú komunitu významnou osobnosťou, ktorá ju veľkou mierou nezmazateľne formovala takmer pol storočia. Česť jeho pamiatke!

doc. MUDr. Juraj Maďarič, PhD., MPH
podpredseda predstavenstva NÚSCH, a. s.
prednosta Kliniky angiológie LF UK Bratislava

prof. MUDr. Robert Hatala, CSc.
prednosta Kliniky kardiológie a angiológie
NÚSCH, a. s. a LF SZU v Bratislave